

Sumqayıt şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana sistemi

S. Vurğun adına Mərkəzi Kitabxana

Yeni tədbir formaları

Metodik vəsait

SUMQAYIT – 2016

Deyirsən -unudulur

Göstər –yadda saxlasınlar

Tətbiq et -anlasınlar

Kitabxana tərəfindən edilən hər bir yenilik hər şeydən əvvəl oxucuya yönəldilir. Ümumiyyətlə kitabxana işini yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyaları olmadan təsəvvür etmək bir qədər çətindir. İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının insan fəaliyyətinin bir sıra sahələrində olduğu kimi kitabxana işində də tətbiqi ənənvi kitabxana proseslərinin sürətlənməsinə və avtomatlaşmasına gətirib çıxarır. Kompüter texnologiyalarının tətbiqi və informasiya daşıyıcılarından istifadənin həyata keçirilməsi üçün uğurlar əldə etmək olar. Bu gün oxucu ilə işdə yeni texnologiyaların tətbiqi, hansı ki, artıq kitabxana işindən də yan keçmir. Təbii ki, internet bizə imkan verir ki, yeni tətbiq olunmuş iş təcrübələri ilə maraqlanıb öz işimizdə daha yeni formalardan istifadə edək.

Kitabxanalarda tətbiq olunan hər bir yenilik oxucularla münasibətdə özünü göstərir. Belə ki, kitabxanada daha yeni formalardan istifadə etmək lazımdır. Keçirilən tədbir forması nə dərəcədə təsirli olması kitabxana işində yeni uğur, yeni oxucu deməkdir. Elə isə bir sıra yeni tədbir formalarını kitabxana işində tətbiq edək.

Kitabxanalarda tətbiq olunan hər bir yenilik oxuculara münasibətdə özünü göstərir. Keçirilən tədbir forması nə dərəcədə təsirli olması, yeni kitabxana işində uğurlu forma oxucu marağına səbəb olur. Bu gün oxucu ilə işdə yeni texnologiyaların tətbiqi. Hansı ki, artıq kitabxana işində bundan yan keçmək olmur. Müasir kitabxana işini yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyaları olmadan təsəvvür etmək çətindir.

Elektron informasiya xidmətinə

aşağıdakılar daxildir:

kitabxananın elektron kataloqu;

internet resursları (axtarış sistemləri, e-jurnallar, e-kitablar, virtual kitabxanalar, məlumat bazaları);

CD-ROM, DVD-ROM; yerli məlumat bazaları;

Tədbir formaları

Aksiya	
Dostunu, yaxınını kitabxanaya gətir	
Dostu kx-ya gətir	
Kütləvi işlər	
Kitab həftəsi	bura daxildir: sərgi, informasiya saati, müəlliflərlə görüş, ekskursiya, ədəbiyyat saati və s.
Tematik günlər:	Nağıl həftəsi, fantastika, təbiət həftəsi, jurnal həftəsi.
Tok-şou	Yuxarı sinif şagirdləri ilə tok-şou keçirmək- hər hansı bir sual ətrafında fikirləri paylaşmaq. Burda həyati məsələlərin müzakirəsi olmalıdır. Məs: Məhəbbət nədir? Televiziya sizə nə verir? Kitabxanaçı tədbiri idarə edir. Bu mövzular oxucuların mənəvi dünyasını tərbiyələndirmək məqsədilə.
Oxu	mövzu təyin etmək. Seminarlar, sərgi, ekskursiya, bibliografik xülasə- bir neçə gün ərzində keçirmək olar. Məsələn: Çexov oxusu. Biz həm klassiklərə, həm də müasir ədəbiyyata müraciət edə bilərik. Nizami oxusu, Anar oxusu. Məsələn Nizami əsərlərində ədəb-ərkan qaydalarını oxuculara çatdırmaq.
Ədəbiyyat oyunları	viktorinalar
Açıq qapı	1 gün ərzində keçirilir. Bura daxildir söhbət, sərgi. Yazarlarla görüş, maraqlı insanlarla görüş.
Maraqlı kitab həftəsi:	Təzə kitab olması şərt deyil. Unudulmuş maraqlı kitablar nəzərdə tutula bilər.
Kitab günü-gecəsi	burda müəllfin özü, əsərdəki qəhrəmanların profilindən istifadə edə bilər. Kitabdan söhbət açıb eyni zamanda əsərdən müəyyən parçalar göstərilə bilər. Musiqi nömrəsindən istifadə etmək olar.
Oxucu günü- benifist	Bu tədbirdə oxucu iştirakçılar qarşısında çıxış edir. Oxuduğu kitablardan danışır.
Bir kitabın tamaşası	Kuklaların köməyi ilə yazıçı haqqında danışmaq, yaradıcılığı haqqında və kuklaların dilkitab oxumağı tövsiyyə etmək. Uşaq kitabxanaları nəzərdə tutulur.
Flaşmob: (kütləvi şəkildə)	Kütlə çox olan yerdə qəfil əllərdə kitablara peyda olmaq. Bir neçə dəqiqəlik kitab oxuyub tez də məkanı tərk etmək. Digər bir halda uşaq kitabxanaları uşaqları, böyüklərlə işləyən

	kitabxanalar böyükləri bu tədbir formasına cəlb etmək. Böyüklər kitab əllərində uşaqları əhtə edir. Bir növ uşaqlar görünür. Bir anlıq geri çəkildikdə balacalar əllərində kitablarla görünür.
Ədəbiyyat karaoke	bu musiqi altında keçirilə biləcək konkursdu. Musiqi səslənir və şeir oxuyuruq. Əsas oxucu bilməməli hansı şeiri oxuyacaq. Oxucuya təqdim olunan şeiri ritmə uyğun oxumalıdır. 1-ci kurs tələbələrini dəvət etmək olar.
Qapalı kitablar, yumulmuş kitablar	- Bu tədbirdə kitabxanaçı oxucuya üzü üzələnmiş adı görünməyən kitab təqdim edir. Oxucunu belə kitabı götürdüynə görə qiymətləndirmək və kitabı qaytardığı zaman bu kitab haqqında fikirlərini öyrənmək. ətrafda olan digər oxucuları da bu oxucunun fikirləri əsasında məlumatlandırmaq. Beləliklə oxucuda unudulmuş kitablara maraq oyatmaq.
Istedadların auksiyonu	Tort, kitab. Bu prizləri almaq üçün istedadlarını göstərməli. Maraqlı şeir oxumaq, sevimli bir kitab haqqında danışmaq.
Kitab bulvarı -	reklam üçün küşədə keçirilən tədbir forması
Kitab auksionu –	Hər bir iştirakçı kitabı elə təqdim etməlidir ki, onu oxumağa hər bir kəsdə maraq oyansın. Kim kitabın təqdimatında daha çox səs topladı o qalib sayılır
Ədəbiyyat məhkəməsi	Bir növ oxucu konfransıdır. İştirakşılar təyin edilir. Hakim, vəkil, mühakimə olunan, zərər çəkən, şahid. Mühakimə olunan hər hansı bir ədəbiyyat qəhrəmanıdır.
Kitabxanada özünü necə aparmalı	
Kitabxana qaydaları	kuklaların dili ilə kitabxanaçılar qaydaları uşaqlara başa salır. Həftə və yaxud ay ərzində oxucular üçün məlumat günü elan etmək.
Uşaq kitabxanaları- oxucular arasında inşa müsabiqə	Həyatımın kitabı”, “Mənim sevimli kitabım”, “kitablar mənə nə öyrədir” mövzularda inşa.
Ədəbiyyat qəhrəmanlarının paradı, sevimli personajların paradı	Məşhur əsərlərin qəhrəmanlarını bir araya yığib uşaqlarla görüş keçirmək

Kitabxanada divar qəzeti:

- **Oxu. Yadda saxla- ad altında**
-

Rubrikalar:

- **Səhifəmizin qonaqları**
- **Ağlagəlməz hadisələr**
- **Sevimli kitab haqqında**
- **Ədəbiyyat qəhrəmanlarımız**
- **Oxucuların gözü ilə**
- **Əl işləri**

Asiyalar zamanı nəticə olaraq təyin etmək olar:

Ənyaxşı oxucu reytingi

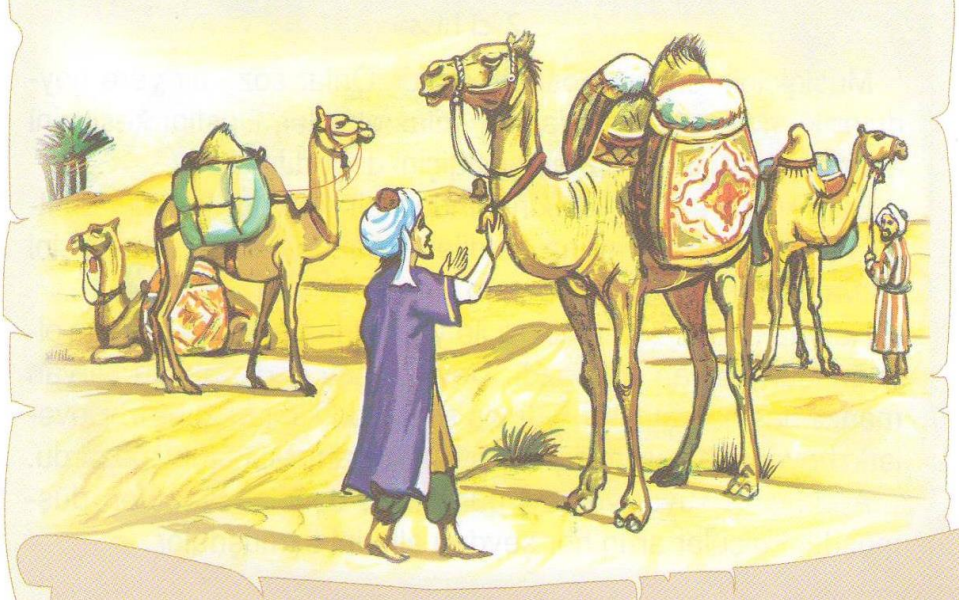
Ən yaxşı kitab reytingi

Görüş- İki nəslin görüşü.

Xatırlatma gecəsi-

Düşündürücü gecə

Təbii ki, kitabxanaçı işini daha rəngarəng etmək üçün fondada yerləşən CD, DVD disklərindən, internetdən materiallar götürərək təqdim etmək, proyektordan tədbirdə istifadə etmək tədbiri daha da maraqlı etmiş olur. Məsələn: Uşaq kitabxanalarında sual cavab formasını böyük ekranda baxmaq və hər bir suala uyğun səkillərdən istifadə etmək uşaqlar üçün maraqlı olar.

Məsələn bu nağla əsasən suallar tərtib edib təqdim etmək olar. Həm şəkillər maraqlı gətirəcək.

“Bir padşahın sarayında qızıl qəfəsdə bir bülbül vardı. Padşah ona nə qədər qulluq edirdisə, bülbül oxumurdu. Vəzirin məsləhəti ilə quşu azadlığa buraxdılar. Qəfəsdən çıxan kimi bülbül bir budağa qonub cəh-cəh vurmağa başladı”.

bu nağla uyğun suallar tərtib etmək, bu suallar da ekranda oxuculara təqdim etmək. Maraqlı bir fikir var:

Dedin unutdu,

Göstərdin-yadda saxladı.

Tətbiq etdi anladı. Məhz buna görə də uşaqların yaddaşına həkk oluna biləcək görüntülərdən istifadə etmək. Nəinki uşaqlar eyni zamanda böyüklər üçün təşkil olunmuş tədbirlərdə saytlara, disklərə müraciət etmək.

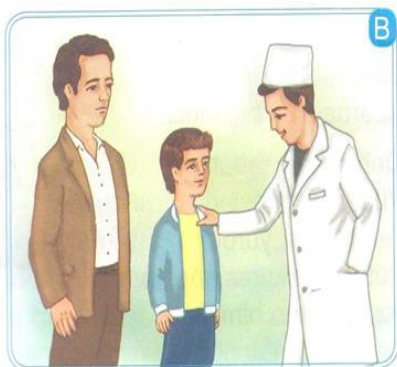
Saytlardan istifadə etmək:

➤ **Maraqlı məlumatları facebook. Səhifələrində paylaşmaq.**

Oxucular arasında – “Mənim kitabxanam” adı altında oxucu üçün səhifə yaratmaq. Hər bir oxucu istifadə etdiyi məlumatları bu səhifəyə cəmləyə bilər. Oxucular öz aralarında bu məlumatlardan yararlana bilərlər.

Həkim məsləhəti- belə başlıq altında da tədbir keçirmək olar. Bu tədbirdə Həkim dəvət etmək. Həkim məsləhəti dinləmək. Yaxud ekranda uşaqlara şəkilləri göstərüb bu şəkillər əsasında onlara məsləhət vermək. Bunun üçün kitabxanaçı bir neçə gen ərzində hazırlaşmalı. Uşaqlara təqdim olunacaq şəkilləri cavablandırmaq üçün geniş məlumatları olmalıdır. Məsələn: sizlərə şəkillər təqdim edirik:

Biblioqrafiya

Biblioqrafik informasiyavermə xidməti (BİX). Kitabxana şəraitində biblioqrafik informasiyavermə xidməti fonda yeni daxil olan ədəbiyyat haqqında tələbatçıya onun sorğusunu gözləmədən və ya daimi sorğulara uyğun olaraq operativ cari biblioqrafik informasiya çatdırmaq məqsədini daşıyır.

İnformasiyavermə xidməti ayrı-ayrı şəxslərin, qrupların və ya bütövlükdə cəmiyyətin informasiya tələbatının ödənilməsi üzrə informasiya proseslərinin məcmusundan (sənədlərin toplanması, analitik-sintetik işlənməsi, informasiyanın axtarışı və yayılması) ibarət olan fəaliyyətdir. BİX-in elementləri aşağıdakılardır: informasiyanın istehsalçısı və yayıcısı, alıcısı və informasiya- kommunikasiyası üsulları və vasitələri. BİX-in növləri informasiya sorğularının ödənilməsinin differensasiya səviyyəsinə görə fərqlənir: Rəhbər İşçilərə Differensial Xidmət (RİDX), müəyyən qrupa və ya konkret istehlakçıya istiqamətlənən **fərdi, kollektiv və kütləvi** informasiya xidməti. Bu xidmətin əsasında oxucular kitabxanaya yeni daxil olan kitablar

haqqında vaxtli- vaxtında xəbər tutur. Kütləvi BİX-in mühüm formaları: yeni alınan ədəbiyyatın məlumat bülleteni (aylıq və rüblük), yeni ədəbiyyat sərgiləri (mövzu sərgisi, dövrü mətbuatda dərc olunmuş məqalələrin nümayişi), xülasələr (yeni nəşrlərin xülasəsi, mövzu xülasələri, diyarşünaslıq fondu və onun ayrı-ayrı hissələri üzrə xülasə-ekskursiya, ən əhəmiyyətli müxtəlif diyarşünaslıq nəşrlərinin xülasəsi) həmçinin kitabxananın təşkil etdiyi "informasiya günündən", "mütəxəssis günlər"indən, "biblioqrafiya günü"ndən və başqa oxşar tədbirlərdən ibarətdir.

Kitabxana-biblioqrafiya dərsləri-oxucularda kitabxana- biblioqrafiya və informasiya biliklərinin formalaşması üçün keçirilən tədbirdir. Əsas məqsəd oxuculara elmi, bədii, ensiklopedik ədəbiyyat haqqında əlavə məlumat verərək onların soraq-biblioqrafiya aparatından sərbəst istifadə etməsinə kömək edir. Dərsin gedişində müxtəlif metodiki vəsaitlərdən istifadə edilir: xülasə, elektron resursların nümayişi, elektron kataloqda axtarış və s. göstərilir. Dərsləri kitabxanadan kənar məkətblərdə, liseydə, gimnaziyada və s. yerlərdə keçirmək

kontingentin səviyyəsindən asılı olaraq ayırmaq lazımdır.

dərsləri sahələr və mövzu üzrə keçirmək olar.

Mütəxəssis günü - müəyyən ixtisasın işçiləri üçün kompleks kitabxana-

Bir sıra kitabxanalarda İctimai Hüquqi İnformasiya Mərkəzi vasitəsilə biblioqraflar oxucuların Azərbaycanın qanunvericilik bazası ilə məlumatlandırılmasına, onlara lazım olan məlumatların tez və operativ çatdırılmasına, oxucuları hüquqi biliklərlə maarifləndirmək məqsədilə tədbirlərin keçirilməsinə, elektron və ənənəvi kataloqa daxil olaraq hüquqa dair ədəbiyyat axtarışını həyata keçirməyə yardımçı olurlar. Milli kitabxananın Humanitar elmlər zalında artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycan və rus dillərində "Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi" onlayn məlumat bazası (www.qanun.info) oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Hər bir MKS-də BİX elə təşkil edilməlidir ki, tələbatçı ona lazım olan informasiyanı tam və dolğun əldə edə bilsin.

Bu kimi xidmətlərin olması kənd əhalisi üçün də əlverişli ola bilər. Belə ki, onlar hər hansı bir məlumatı almaq üçün region kitabxanalarına getməkdə çətinlik çəkirlərsə, internetin köməkliliyi ilə bu kimi xidmətlərdən istifadə edə bilərlər. İKT-nin kitabxanalarda tətbiqi, global İnternet şəbəkəsinə çıxış kitabxanalara öz fondlarını elektron formada dünyaya təqdim etməyə, daha çox potensial oxucu qüvvəsini real oxucu kütləsi ilə əvəz etməyə imkan vermişdir. Bu informasiya cəmiyyətinin kitabxanalara ən böyük töhfəsidir.

İnformasiya brifinqi. İstifadəçilərlə ünsiyyətin müasir və effektiv üsullarından biridir. Bu cür tədbirlərdə press-konfrans rejimində istifadəçilərin yalnız informasiya axtarışı ilə bağlı sualları cavablandırılmır, həmçinin mövzu üzrə bəzi məsləhətlər də verilir. Brifinqlər müstəqil tədbir ola bilər və ya müxtəlif kütləvi kitabxana formaları kimi tətbiq edilə bilər.

İnnovasiyalı biblioqrafik fəaliyyətin genişmiqyaslı formalarından biri biblioqrafik ehtiyatların (ənənəvi və virtual) "**biblioqrafik biennale**" (italyanca. biennale - iki illik). formasında nümayişidir. **Biblioqrafik biennale**- genişmiqyaslı təşkilati tədbir forması olub, biblioqrafik fəaliyyətin innovasiyası hesab edilə bilər. Biennale - hər iki ildən bir təşkil edilən (ilk dəfə Venesiyada keçirilmişdir) sərgi, təsviri incəsənət festivalı, kinofestivaldır. Biblioqrafik biennale isə biblioqrafik və informasiya resurslarının, kitabxana məhsul və xidmətlərinin sərgisi və ya festivalıdır və iki ildə bir dəfə keçirilir (buna uyğun olaraq triennale - üç ildə bir dəfə). Bu tədbirlər müvafiq mövzu üzrə və ya tarixi hadisəyə həsr edilməklə təşkil edilə bilər. Biblioqrafik

biennalelərin təşkilini kitabxanalar bir sıra mədəniyyət müəssisələri ilə birgə keçirə bilirlər. Bundan əlavə bədii-bibliografik, musiqili-bibliografik biennalelər də təşkil edilir.

Nəşriyyat fəaliyyəti. Müasir texnologiyalar əsasında yeni resursların axtarılması, əldə edilməsi, təhlili və sistemləşdirilməsi, sənədlər haqqında bibliografik informasiya çatdıran bibliografik vəsaitlərin hazırlanması bibliograf tərəfindən həyata keçirilir. Bu gün kitabxananın bibliografik fəaliyyətində vəsaitlərin hazırlanmasında materialların təqdim edilməsinin innovativ formalarının yaradılmasına xüsusi diqqət yetirilir. Ənənəvi vəsaitlərlə yanaşı **bukletlər, bələdçilər, reklam xarakterli kiçik vərəqələr (flyer), daycestlər, ayrıclar** çap olunur.

Buklet - Kitabxana haqqında, onun xidmətləri və resursları barədə qısaca informasiya verən kiçik poliqrafiya formalarından biridir. Bukletlər sərgilər, təqdimatlar, keçirilən bütün tədbirlər zamanı oxucuları məlumatlandırmaq üçün ideal vasitədir. Bəzən bukletin bütün mətni şəkillərin altında qısa yazılarla verilir. Ən müxtəlif ölçüləri, həcmi və variantları olan bu nəşr çox rahat və oxucular tərəfindən həvəslə istifadə olunur. Fərqli dizayna malik bu nəşrlərdə kitabxananın ünvanı, loqosu, əlaqə vasitələri, saytı və digər məlumatlar öz əksini tapır.

Flyer - Kitabxanada kütləvi tədbirlərin keçirilməsi barədə xəbər verən, kiçik ölçülü rəngarəng tərtibatı olan reklam vərəqidir. Flyer hazırlanarkən tədbirin vaxtı və tarixi, onun iştirakçıları, zəruri hallarda isə gediş sxemi göstərilir. Flyerin xarici görünüşünün vərəqədən əsas fərqi onun daha möhkəm kağızdan hazırlanmasıdır. Qalın kağız flyerə gorkəmli görünüş verir. Flyerlərin ən çox yayılmış formatı 10x7 sm, 10x15 sm,

20x10 sm-dir.

Bibliografik əlfəcin- (Əlfəcin kitabın səhifələri arasına nişan üçün qoyulan lentşəkilli kağız parçasına deyilir) Tövsiyə bibliografik vəsaitin bir növü olub qısa ədəbiyyat siyahısından ibarət olmaqla müəyyən kitaba, müəllifə və ya mövzuya oxucularda maraq oyatmaq məqsədilə hazırlanır. Əlfəcinlərdə bədii ədəbiyyatla yanaşı, elmi-kütləvi kitablar, oçerklər, publisistik əsərlər də tövsiyə olunur.

Daycest - çap olunmuş nəşrlər haqqında qısa xülasədən ibarət siyahı və ya çap kataloqu kimi də izah edilir. Daycestin əsas funksiyası - mənbədə olan əsas ideyalar və faktları oxucunun diqqətinə çatdırmaqdır. Müəyyən bir mövzu və ya kitabxanaçıları daha çox narahat edən hər hansı aktual məsələ ilə bağlı müxtəlif mənbələrdə çap olunmuş materialların qısa xülasəsini əks etdirməklə dəyərli informasiya çatdırır.

İstifadəçilərin rahatlığı üçün daycestləri həm çap, həm də elektron formada hazırlamaq olar. Onları elektron formada kitabxananın saytında, sosial şəbəkələrdə yerləşdirməklə də geniş oxucuların diqqətinə çatdırmaq mümkündür.

Bələdçi- bibliografik vəsaitlərin xüsusi növü olub, əsas informasiya mənbələrində istifadəçiləri istiqamətləndirən bibliografik məhsuldur. Sadəcə dillə desək - bu bibliografik vəsaitlər üzrə köməkçi göstəricidir. Bələdçilər çap və elektron formada (virtual bələdçilər) hazırlanır. Virtual bələdçilər saytda elektron informasiya resursları və ya zəruri saytlar üzrə naviqator rolunu oynayır.